

Lupkovics György

A Nemzetközi Vörös kereszt aktivistái a magyar forradalomban és a KGB fogságában

A forradalom kitörése után négy nappal, 1956. október 27-én a Magyar Vörös kereszt felhívással fordult a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottságához (VKNB), hogy küldjön Magyarországra vért, vérátömlesztéshez szükséges berendezéseket és kötszert. A Nemzetközi Bizottság még aznap elküldte Bécsbe a kért küldeményt és első küldöttét Herbert-Georges Beckhet.¹ Magyarország ekkor még csak a Nyugattól remélhetett tényleges segítséget, de ennek elfogadásához szükség volt a Nemzetközi Vörös kereszt közbeiktatására.² Először repülőgépeken érkeztek a segélyszállítmányok, de a budapesti repülőteret október 31-én körbefogták a szovjet tankok és a Vörös kereszt repülőgépe ekkor már nem kapott leszállási engedélyt. Eközben Bécsben felhalmozódtak a szállítmányok, és a segélyakció irányítására egy háromfős képviselőt hoztak létre Jean de Preux, Charles Ammann és Ernest Meyer részvételével. November 1-jétől a szervezet menlevelével ellátott, fehérre festett, vörös keresztel megjelölt kocsioszlopok érkeztek Budapestre. November 1-jén Nagy Imre kormánya Dr. Zsebők Zoltánt nevezte ki a Magyar Vörös kereszt élére.³

A Nemzetközi Vörös kereszt Bizottsága német, francia, magyar és orosz nyelvű felhívását a svájci rádió sugározta, amit a Népszabadság írásban is megjelentetett. A Genfi Egyezményre hivatkozva a polgári lakosság kíméletére, a túszok szedésének tilalmára hívta fel a figyelmet, arra, hogy az ellenség magát megadó katonáját tilos megsebesíteni, vagy megölni, a sebesülteket megkülönböztetés nélkül el kell látni.⁴ A küldöttek biztonsága érdekében a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága írásban kérte a szovjet hatóságoktól küldöttjei immunitását. A Vörös kereszt a novemberben elkezdődött deportálások után szeretett volna a külföldre hurcoltaknak is védelmet nyújtani. A Nemzetközi Bizottság először Kádár Jánosnál érdeklődött, de hiába, mert ezért Moszkva volt a felelős. Ezért a budapesti kiküldöttek lépéseket javasoltak Moszkva felé. Ennek azonban Isabelle Voneche Cardia nem találta írásos nyomát. A Nemzetközi Vörös kereszt próbálkozását feltételezi a témában készült szovjet levél, amely a Vörös kereszt egy táviratára született válasz. Ebben a válaszadó szovjet fél azt javasolta, hogy a neki írt kérdések megoldására a Magyar Népköztársaság kormányához kell fordulniuk.⁵ Mai ismereteink szerint ez hazug és cinikus válasz volt. A Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága óvatos magatartást tanúsított. A két táborra szakadt világban a szervezetnek ez volt az első népi demokráciában lefolytatott akciója és ez az óvatos magatartás jellemezte a szervezetet a Szovjetunió irányába is. A deportálásokkal kapcsolatban Isabelle Voneche Cardia azt állapította meg, hogy „Eltekintve a VKNB-nek a közbelépés módozatait vizsgáló mérlegelésétől, tudomásunk szerint nem létezik olyan dokumentum, amely a deportáltak érdekében tett tényleges lépésekről tanúskodna.”⁶

Az országot megszállt szovjet hadsereg nevében, a különböző katonai egységek is folytattak letartóztatásokat, kihallgatásokat.⁷ Ezekre kevés a közvetlen bizonyíték, de a katonák általi letartóztatásokról több irat is fennmaradt a KGB Archívumában. Közöttük található a Budapesten harcoló szovjet alakulatok által felvett, magyar nyelvű, stencilezett, formanyomtatvány-szerű kihallgatási jegyzőkönyvek. A sokszorosítás jelzi, hogy a jegyzőkönyveket nagyobb számban készítették, tömeges kihallgatásokra számítva.

A Magyarországról a Szovjetunióba deportáltak névsorában⁸ (a 669-es sorszám alatt) szerepel egy német név, Horst Wragge-é. Vajon mit keresett egy német állampolgár Ungváron a bebörtönözöttek között? A kérdésre a választ a KGB archívumában két német állampolgár, az előbb említett Horst Wragge kihallgatási jegyzőkönyve és Otto Franke saját kézzel írt beszámolója tartalmazza.

Az ungvári börtön bélyegzőjével ellátott egyik irat, az Ukrán KGB Főnökének, Savcsuk ezredes részére készült. E szerint Kurnoszkin százados (az Ukrán Belügyminisztérium Kárpátaljai Terület 1. sz. Börtönének parancsnoka) az ideiglenesen

beszállított Franke Otto fogvatartott kihallgatásáról felvett jegyzőkönyvet⁹ küldte át a KGB-s vezetőnek. Ez az irat bizonyítja, hogy Franke Otto is az ungvári börtön foglya volt. Az iratra ferdén valaki a következő záradékot írta: „Franke Otto és Inge Harfe 1956. 11. 13-án repülőgéppel Budapestre kerültek, ahol átvételi igazolás mellett átadták őket Antypov őrnagy elvtárs, a Szovjet Minisztertanács mellett működő KGB egyes számú főigazgatósága rangidős műveleti megbízottja részére, Belcsenkó altábornagy a KGB elnökhelyettesének¹⁰ 1956. 11. 12-i utasítása szerint. 1956. 11. 15-én, aláírás: Borsov alezredes”¹¹ E szerint nemcsak a fentebb említett két férfi került Ungvárra, hanem velük együtt még egy nőt, Inge Harfe-t is elhurcoltak, akinek neve Otto Franke-ével együtt ugyancsak hiányzik a névsorból, és akiről további adatot nem találtam.

Horst Wragge vallomása a fent említett stencilezett jegyzőkönyvek egyikében szerepel. Keletkezésének helye Budapest, ideje 1956. november 8-a. A jegyzőkönyv formájában egy kihallgatási jegyzőkönyv, magyar nyelvű fejrészében készítőjeként a „Szovjet Hadsereg Parancsnoksága” van feltüntetve. A jobb felső sarokban „Szigorúan titkos” megjelölést alkalmaztak. A jegyzőkönyv címe: „Gyanúsított jegyzőkönyv.”¹² Ezt a személyes adatok katalógusa követi, a magyar szokásoknak megfelelően a gyanúsított anyjának neve feltüntetésével. A rovatokba ugyan németül írták a válaszokat, de a jegyzőkönyvet nem Horst Wragge töltötte ki. A születési helyhez magyarul hozzáírták a „kerület” szót. Ezen túl is az idegenkezűség mellett szól, hogy külön bekezdésekben szerepelnek a kérdések, mutatva, hogy a kihallgatást valaki vezette, irányította, egyben azt is jelezte, hogy ez a személy mire volt kíváncsi. Kérdései arra irányultak, hogy a kihallgatott milyen céllal, milyen körülmények között és kinek az utasítására érkezett Magyarországra, ott mit csinált elfogásáig. A kihallgatott a jegyzőkönyv valamennyi oldalát aláírta. A jegyzőkönyv nem tartalmaz tolmács közreműködésére vonatkozó bejegyzést, de figyelemmel a magyar nyelvű toldásra, arra, hogy a német nyelvű szöveg több helyesírási hibát is tartalmaz, a tolmács közreműködésében biztosak lehetünk. Elfogásából és a hozzá intézett kérdésekből arra következtethetünk, hogy a szovjet katonák őt a propaganda által oly sokat emlegetett, a magyarországi „ellenforradalmat” Nyugatról ideérkező szervező-irányítójának vélték.

A német aktivista hiába volt előírászerűen ellátva a Nemzetközi Vörös kereszt okmányaival, menlevéllel, hiába viselte a szervezet jelét karszalagján, hiába volt az autójukra is felfestve, a szovjet katonákat ez nem befolyásolta, társaival együtt a Szovjetunióba deportálták. Tőle valamennyi személyes tárgyát, okmányait elvették, ezekről jegyzék készült, bizonyítékát adva annak, hogy a Genfi Egyezmény szerinti valamennyi kellékkel rendelkezett. Azonban iratait szabadon bocsátásakor sem adták vissza. Így még ma is a KGB Archívumában található vörös keresztos igazolványa, német személyi igazolványa, vezetői engedélye, de postatakarék-betétkönyve is, néhány személyes levéllel és fényképpel együtt.

Horst Wragge kihallgatási jegyzőkönyve tartalmában megegyezik Otto Franke feljegyzésével. Utóbbi saját kézzel, mintegy naplószerűen, tömören, időrendi sorrendben számolt be Magyarországra jövetelének céljáról, körülményeiről. Az általa készített irat sem formájában sem címében nem jegyzőkönyv, hiányoznak belőle személyes adatai, nincsenek külön bele írva a feltett kérdések, és készítőjének aláírása is csak az utolsó lapon szerepel. Az irat címe: „Beszámoló a Német Vörös kereszt segélykonvojának magyarországi akciójáról.” Ezt az iratot 1956. november 9-én készítette Budapesten. Ebből csak elfogásuk időpontját ismerhetjük meg, Ungvárra vitelükről nem esik benne szó. Egyéb információ hiányában csak az összesítő névsorban is szereplő Wragge neve mellé kézzel írt, november 11-i bejegyzés jelzi Ungvárra történt deportálásuk időpontját. Franke beszámolója szerint, november 4-én fogták el szovjet katonák, majd a Citadellában tartották fogva egészen 8-áig, amikor átszállították őket egy budapesti laktanyába. Írása szerint a velük együtt fogságban tartott magyar tiszteket ekkor elengedték, ezt követően felkelőkkel együtt tartották őket fogságban. Bár a szabadon engedett katonatiszteken keresztül megnyílt a lehetőség társai értesítésére, erre azonban nincs adat. Az iratok keletkezésének dátuma alapján Horst Wragge-t még a Citadellában hallgatták ki, míg Otto Franke már a laktanyában írhatta meg beszámolóját. Ungvári kihallgatásukról nincs adat, itt valószínűleg csak két napot töltöttek.

A két vöröskeresztes aktivista közül Otto Franke volt a vezető, az alábbiakban az ő írásának magyar nyelvű fordítását közlöm. Beszámolójából a Német Vöröskereszt segélyszállítmányának, a tábori kórháznak és letartóztatásuknak a történetét ismerhetjük meg.

„Beszámoló a német vöröskereszt segélykonvojának magyarországi akciójáról

Október 27-én, szombaton Bonnban, a Német Vöröskereszt Főtitkárságán kapott első tájékoztatás szerint, Genfben a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottsága felhívást adott ki Magyarország megsegítésére. Szóba került egy (mozgó) tábori kórház létrehozása.

13 óra körül utasítást adtak az első három tehergépkocsi megrakodására egy tábori kórház felszerelésével, műtőberendezésekkel és 150 ágygal, a lengsdorfi depóból.

18.30 körül visszatértem az elnökségi irodába. Önkénteseket hívtak be gépkocsivezetőknek. Elrendelték egy teherautó megrakodását vérkonzervekkel, valamint a konvojval mentőautók útba indítását is elrendelték.

20 óra körül dr. Stoeckel urat és engem Bargatzky alelnök úrhoz hívtak, és ott azt a feladatot kaptuk, hogy a segélykonvojval menjünk Münchenbe, hogy ott további élelmiszerral és gyógyszerrel megrakott járműveket vegyünk át, és azután az oszlop induljon el Bécsbe, ott pedig a nemzetközi bizottság delegáltjánál jelentkezzünk.

28-án vasárnap 0 órakor indulás Bonnból. 13.30-kor érkezés Münchenbe. A konvoj további kiegészítése a bajor vöröskeresztes elnökségen. A ponyvák és az oldalfalak rögzítése. Éjszakázás München-Deisenhofenben.

Október 29-én hétfőn, 9.30-kor indulás Münchenből, 21.30-kor érkezés Bécsbe, ott éjszakai szállás.

Október 30-án, kedden kapcsolatfelvétel az VKNB (a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága) delegáltjával, Beck úrral, aki éppen akkor érkezett vissza Budapestről. Beszámolója szerint nagyon sok a harcokban megsebesült ellátatlan sérült van. »A Magyar Vöröskereszttől érkezett segélykérés már beérkezett az VKNB-hoz.«

Kedd. Még október 30-a. Beck úr azonban a végleges döntések előtt, a járművek feltankolása és karbantartása után, még délután gépkocsival Magyarországra akar menni. A bonni telephelyre berendelt személyzet lecserélését kéri.

Ammann úr Bécsbe megérkezik, feladata, hogy az VKNB magyarországi segélyakcióit koordinálja kiküldötti minőségben. Beck úrnak mostantól a Nyugat-magyarországi VKNB képviselőt kell ellátnia, miközben Bovey úr, mint budapesti delegált tevékenykedik.

Az Osztrák Vöröskeresztnak a tervek szerint még ezen a napon egy gyógyszereket és élelmiszereket szállító nagyobb teherautó oszloppal kell Budapestre indulnia, mint a szomszéd országbeli vöröskeresztes társaság képviselője. A Német Vöröskereszt csak utána következik, de az osztrák oszlop ezen a napon már nem indult útnak.

November 1. csütörtök 7.30: Ritgen úr, a Német Vöröskereszt katasztrófavédelmi osztályvezetője Bécsbe érkezik.

10 óra: Megbeszélés Ammann úrral (VKNB): az osztrák oszlop elindult, a Német Vöröskereszt vigye Budapestre a segélyszállítmányát, ott vegye fel a kapcsolatot Bovey úrral (VKNB), azután a Magyar Vöröskereszttel egyetértésben építsenek fel egy tábori kórházat.

13.30-kor indulás Bécsből. 14.30-kor határátlépés.

15.30: Győrben a forradalmi bizottság által megállítva, útvonalengedélyt kaptunk Budapestre.

November 1. Csütörtök. Kb. 19 órakor érkezés Óbudára, Komárom-Dorogon keresztül. Kapcsolat a Margit Kórházzal felvéve. A konvojt az Orvossegédképző Iskolában helyezik el. A Margit kórház vezető orvosának kérésére a műtéttekhez szükséges varratanyagot és a röntgenfelvételekhez szükséges filmanyagot megrendelték.

Kb. 21 órakor kapcsolatfelvétel Bovey (VKNB) úrral a Duna Hotelben. 200 D[deutsch] M[ark]-et átváltottak 1100 Ft-ra a Duna Hotelben (kötegelve).

A konvoj összetétele ezen az estén: 3 orvos, 1 gyógyszerésznő, 12 ápolónő és 37 betegápoló, közülük én, mint műszaki vezető, felelős vagyok a gépjárművekért, a tábori

kórház felépítéséért, a hatóságokkal való tárgyalásokért, és az utánpótlásért, valamint a 20 gépjárműért és a 2 pótkocsiért.

Este még egy további személygépkocsi érkezett hozzánk két fővel.

Péntek, november 2-a, 8 óra. Duna Hotel. Megbeszélés Bovey úrral. Dél körül együtt akarunk elmenni a Magyar Vöröskereszthez.

10 óra: Doktor Vogel a gyógyszerutánpótlás intézése céljából útnak indul Bécsbe. Őt két személygépkocsiban kísérik: egy ápolónő és 7 ápoló, akik csak arra kaptak rövid szabadságot, hogy a járműveket idehozzák.

11 óra: Megbeszélés a Magyar Vöröskeresztnél Kávás (vagy Kovács) nevezetű főtitkár úrral. Nem volt áttekintése arról, hogy hol lenne legnagyobb szükség a segítségre.

Péntek, 1956. 11. 02. Ezért maradunk az eddigi szálláshelyünkön. A túlfáradt nővérek és ápolók kipihenik magukat és a járműveket karbantartják.

19 óra: Megbeszélés Bovey úrral. Az a benyomásom alakult ki, hogy a klinikák tehermentesítése mellett főleg élelmiszerekre és ruházatra lenne szükségük. Ezért másnap reggel Lüder urat Bovey úr (VKNB) menlevelével Bécsbe küldjük és több pótkocsis teherautónyi élelmiszert hozatunk utólag. Látogatás az osztrák követnél, de az nem volt ott.

Szombat 1956. 11. 03. 8 óra: Duna Hotel, Bovey úrnál. Vele együtt, kocsival a Magyar Vöröskereszthez mentünk. (Zsebők Professzorhoz; nem tudom, hogy a név jól van-e írva) A segélyszállítmány-konvojnak a terv szerint az ő vezetése alatt kellene a tábori kórházat felépítenie. Magyar részről azt javasolták, hogy a Ludovika Akadémia egy részét vegyük [igénybe] mivel a Klinikák annak közvetlen közelében vannak. A hírek szerint a különböző nem sebészeti klinikákon nagyon sok sebészeti esetet kezelnek, amelyeket nekünk kellene átvennünk, azért hogy a helyüket belgyógyászati, ideggyógyászati és más szakorvosi esetekre felszabadíthassák. Azonban az általunk tervezett Orvossegédképző Iskolát is választhatnánk és a saját mentőkocsijainkkal mehetnénk a sebesültekért.

10 óra: A Ludovika Akadémia megtekintése. Ennek eredménye: Egy normális, rendeltetésszerű tábori kórház felépítése legalább egy nappal hosszabb ideig tartana, mint az Orvossegédképző Iskolában.

Még szombat. 56. 11. 03.

11 óra 30 perc: Megbeszélés a Duna Hotelben (Bovey, Ritgen, Dr. Stoeckel és én): A Magyar Vöröskereszttel közöljük, hogy az Orvossegédképző Iskolát, mint német kórházat tervezzük berendezni, és ezzel együtt, mint a szárazföldön beérkező VKNB-s segélyszállítmányok gyűjtő- és elosztóhelyét is kialakítjuk. Dr. Stoeckel úr úgy nyilatkozott, hogy még a délután folyamán elmennek Ritgen úrral a Magyar Vöröskereszthez az Egészségügyi Minisztériumba Babis (Babics) [Babics Antal] miniszterhez, és egy udvariassági látogatást is tesznek Mindszenty kardinálisnál, miközben én az előző délután Dr. Stoeckel által meghatározott terv alapján a kórház kialakítását fogom irányítani. Dr. Stoeckel vasárnap a klinikákon a betegek kiválogatásában vesz részt magyar orvosok jelenlétében. Ezeket a betegeket hétfőn mi fogjuk átvenni. Lüder úr (mint előzetesen megbeszéltük) elindult. Dr Vogel és emberei Bécsbe való megérkezéséről semmit nem tudunk.

14 óra: Kórház felépítése (a kórtermek kialakítása, berendezése, kötözőhelyek és gyógyszerzsoba kialakítása, az épület feliratozása) Vezető: Franke.

Még mindig szombat 1956. 11. 03.

Délután: Bovey úr (VKNB) Ritgen úr és Dr. Stoeckel úr úton vannak a délelőttre tervezett beszélgetések helyszínére. Én megkaptam az egészségügyi miniszternek azt a sürgető telefonját, hogy bocsássák rendelkezésemre az Orvossegédképző Iskolát (ezt a telefonközlést 14 órakor kaptam meg) úgy hogy elkezdhettem beszerezni a berendezést. Mindszenty kardinális egy rövid beszélgetés során megköszönte a német segítségnyújtást Magyarországnak számára.

17 óra körül: Lüder telefonál Magyaróvárról, hogy őt ott orosz csapatok feltartóztatták. Az előző nap óta eltűnt társai ugyancsak ott vannak, mint közli, tehát (összesen most dr. Vogel, egy nővér, hét betegápoló, x úr sofőrrel [sic!], valamint három

személygépkocsi). Eddig korrektül bántak velük. De pontosan a továbbhaladásukat akadályozzák meg.

20 óra Duna Hotel: Megbeszélés Bovey úrral és az időközben megérkezett további nemzetközi vöröskeresztes delegátussal Depreuse úrral, aki egy belga adományszállító oszloppal érkezett.

Vasárnap még a tervek szerint berendezzük a műtőt és a műtéti előkészítő helyiséget. Még ágyneműt és szemet kell beszerezni. Bovey úr fogja vezetni a kórházat?

Vasárnap 1956. 11. 04.

5 óra: Élénk lövöldözésre ébredünk. Berendezzük a műtőt és a műtéti előkészítő helyiségeket. Megérkeznek az első sérültek. Megkezdődik ellátásuk.

6.30: Bovey úr felhív a Duna Hotelből. Hozzunk még el tőle gyógyszereket. Mivel már mindenki nagyon el van foglalva és én már kiadtam az utasításaimat, gyorsan magam megyek el érte Wragge sofőrrel egy mentőkocsival.

Kb 8 óra: Visszafelé a kocsival a Margit hídon megyünk keresztül, az Erzsébet hídon keresztül nem lehetséges, mert azt orosz páncélosok lezárták. Hiába mutatjuk nekik okmányainkat, az nem segít. Visszamegyünk a Duna Hotelbe.

Kb. 10 óra: Újabb próbálkozás, hogy kocsival a Ferenc József hídon keresztül eljussunk a tábori kórházba. A híd maga szabad, de a híd után felállított orosz őrk feltartóztatnak, és a Citadellára felvisznek. Ott magyar katonatisztekkel együtt internálnak bennünket. A felcser kocsi kulcsát leadtuk az orosz parancsnoknak.

November 4-től 8-ig, csütörtökig: A Citadellában tartanak fogva. Szerda óta a felcser kocsi eltűnt. Majd szerdán este a magyar tiszték hazamehetnek. Azóta felkelőkkel együtt zártak össze minket. Áthelyezés egy budapesti laktanyába.

1956. 11. 09. Péntek.

Továbbra is, mint köztörvényes bűnelkövetőt tartanak fogva.

Budapest, 1956. november 9.

Otto Franke¹³

A Vöröskereszt a négy Genfi Egyezmény¹⁴ alapján fejt ki tevékenységét. Ezeket mind a Szovjetunió, mind Magyarország és Németország is aláírta, majd ratifikálta. Az I. Egyezmény 2. cikke szerint a béke idején is alkalmazandó rendelkezéseken kívül, az Egyezményt akkor is alkalmazni kell, ha két vagy több szerződő fél között megüzent háború vagy más fegyveres összeütközés következett be, még akkor is, ha a hadiállapot fennállását közülük valamelyik nem ismeri el. Az Egyezmény szabályait alkalmazni rendeli valamelyik fél területe egészének, vagy egy részének bármilyen megszállása esetében is, még akkor is, ha ez a megszállás nem ütközik semmiféle katonai ellenállásba. Az Egyezmény Magyarországon 1956-ban alkalmazandó volt.¹⁵ A tényleges körülmények, de a szovjetek magatartása, nyilatkozataik is azt erősítették meg, hogy Magyarországon háborút folytattak.

Az egészségügyi alakulatokról és intézetekről rendelkező részek biztosítják a vöröskeresztes egészségügyi alakulatok sérthetetlenségét. Nem támadhatók meg, azokat az összeütköző feleknek mindenkor kímélni kell, és védelemben kell részesíteni.¹⁶ Működésüket abban az esetben is folytathatják, ha az ellenség hatalmába kerülnek. Ez a magyarországi aktivisták esetében nem teljesült. Mivel a német állampolgárok egy mozgó tábori kórház berendezéseivel érkeztek Magyarországra, nyilvánvaló ennek a cikknek a megsértése a mentőautó lefoglalásával, a személyzet foglyul ejtésével. Az egészségügyi alakulatok személyzetét minden körülmények között kíméletben és védelemben kell részesíteni. Az egészségügyi személyzettel egyenlő elbírálásban részesül a Vöröskereszt nemzeti egyesületeinek személyzete, s ha az egészségügyi személyzet, vagy a Vöröskereszt személyzete az ellenfél hatalmába jut, csak olyan mértékben tartható vissza, amilyen mértékben azt az egészségügyi helyzet, a lelki gondozás és a hadifoglyok száma szükségessé teszi.¹⁷ Az így visszatartott személyzet tagjai nem tekinthetők hadifoglyoknak. A személyi szabadságuktól megfosztott vöröskeresztes aktivistákat azonban ugyanúgy kezelték, mint a foglyul ejtett magyar forradalmárokat, katonákat. Mivel csak a hadifoglyok esetében megengedett azoknak saját állam területére vitele, így a Vöröskereszt munkatársait tilos volt külföldre hurcolni.

Ha az említett személyek az ellenfél hatalmába kerülnek, nem tarthatók vissza. Ellenkező megállapodás hiányában – mihelyt út nyílik számukra a visszatérésre és a katonai követelmények azt megengedik – joguk van hazájukba visszatérni, és ha ez nem lehetséges, annak az összeütköző félnek a területére, amelynek szolgálatában állottak.¹⁸

Gyors visszaszállításuk egyik magyarázata az lehet, hogy ezeket a rendelkezéseket ismerhette/felismerhette valamelyik szovjet tiszt, míg a másik lehetséges ok a Nemzetközi

Vörös kereszt esetleges tiltakozása, közbenjárása lehetett fogságba ejtett aktivistái szabadon bocsájtásáért.¹⁹ Ez magyarázhatja még a Nemzetközi Vörös kereszt hallgatását is.²⁰

Az egyezmény rendelkezik arról is, hogy elutazásuk alkalmával magukkal vihetik a tulajdonukat képező tárgyakat, személyi használatra szolgáló cikkeket és értékeket, műszereket, fegyvereket, és ha lehetséges, közlekedési eszközeiket. Wragge Horst esetében a személyes okmányok elvétele ennek a cikknek a súlyos megsértése. Vörös kereszt igazolványa az előírás szerint, állama hivatalos nyelvén, németül volt megfogalmazva. Iratai a nemzetközi egyezmény szerinti valamennyi kritériumnak megfeleltek. Az egyezmény tiltja, hogy a fent említett személyzetet megfosszák jelvényeitől, személyi igazolványától.²¹ Megállapítható, hogy a szovjet hadsereg az ismertetett német vörös kereszt aktivisták, Wragge Horst és Otto Franke letartóztatásával az előírásokat semmibe vették. Megakadályozták működésüket, felszerelési tárgyaikat elkobozták, a személyzetet foglyul ejtették és külföldre deportálták.

Az elhurcolt aktivisták – kb. tíznapos fogságuk után – valószínűleg visszatértek Németországba, mert a Német Vörös kereszt keresőszolgálatának írásbeli közlése szerint, Horst Wragge 1995. augusztus 9-én hunyt el Bad Godesbergben.²²

¹ Isabelle Voneche Cardia: Magyar október vörös zászló és vörös kereszt között. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon 1956-ban. Ford. Csejdy László, a független ford. Kovalik Deák Szilvia. Budapest., Socio-Typo, 1998. 45.

² Uo. 55–65.

³ Népszabadság, 1956. 2. szám november 3. 3.

⁴ A Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság rádiófelhívása Magyarországhoz. Népszabadság, 1956. 1. sz. november 2. 4.

⁵ Isabelle Voneche Cardia: i. m. 72–73.

⁶ Uo. 74.

⁷ Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB Levéltárából. Vál., az előszót és a jegyzeteket írta Vjacseszlav Szereda, Alekszandr Sztikalin. Budapest, Móra, 1993. 154.

⁸ Bővebben Lupkovics György: Az 56-os deportáltak iratai a KGB irattárában. Betekintő, 2008/3. <http://www.betekinto.hu/Default.aspx?cikkId=92>

⁹ Csak Otto Franke által írt beszámoló található az archívumban, kihallgatási jegyzőkönyv nem. Előbbire érthette a börtön parancsnoka azt, hogy az jegyzőkönyv.

¹⁰ Szerov egyik helyettese, a deportáltak kihallgatását ő irányította Budapestről.

¹¹ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya Kárpátontúli Terület.

43-as fond 1/21, 90.

¹² A jegyzőkönyv nem tartalmaz arra vonatkozó közlést, hogy a kihallgatottat milyen bűncselekmény elkövetésével gyanúsították.

¹³ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya Kárpátontúli Terület.

43-as fond 1/21, 91-97.

¹⁴ Az 1949. augusztus 12-én kelt egyezmények a következő témákra vonatkoznak: az I-es a hadrakelt fegyveres erők sebesültjei és betegek helyzetének javítása, a II-es a tengeri haderők sebesültjei, betegek és hajótöröttek helyzetének javítása, a III-as a hadifoglyokkal való bánásmód, a IV-es a polgári lakosság háború idején való védelme.

¹⁵ A Szovjetunió részéről Slavín vezérezredes 1949. december 12-én írta alá, majd 1954. május 10-én ratifikálták. Magyarország 1949. december 8-án írta alá, és 1954. május 10-én ratifikálta. Németországban ezek az aktusok 1954. szeptember 3-án történtek meg.

¹⁶ Az I. Egyezmény 19. cikke. Kihirdetve az 1954. évi 32. tvr-el, 1955. február 3-án lépett hatályba.

¹⁷ Az I. Egyezmény 24–28. cikkei.

¹⁸ Az I. Egyezmény 32. cikke.

¹⁹ A Nemzetközi Vöröskereszt tiltakozására eddig nem került elő adat. Ugyanakkor a parancs visszaszállításukra Budapestről érkezett.

²⁰ Isabelle Voneche Cardia, hivatkozott könyvének Útbaigazítás című részében megemlíti, hogy „mivel egyes dokumentumok nem voltak hozzáférhetők a kutatók számára, a VKNB 1952 és 1962 közötti magyarországi tevékenysége további kutatásokat igényel.” i. m. 18.

²¹ Az I. Egyezmény 40. cikke előírja, hogy fel kell tüntetni, hogy az igazolvány tulajdonosának milyen minőségben van joga a jelen egyezményben biztosított védelemre. Az igazolványt a tulajdonos fényképével, ezen felül aláírásával vagy ujjlenyomatával, vagy pedig mindkettővel, valamint a katonai hatóság szárazbélyegzőjével is el kell látni.

²² A másik két személyt közelebbi adatok hiányában nem tudtam kerestetni.